

МІЖНАРОДНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Міжнародна міграція є глобальним явищем, обсяг і вплив якого постійно підвищується та зростає. Міграція робочої сили є частиною міграційних процесів, які відбуваються у всьому світі, тому саме вона стає однією з найважливіших форм міжнародних економічних відносин. За останні роки масштаби трудової міграції значно збільшуються, що в свою чергу, породжує питання щодо економічних, соціальних недоліків та переваг трудової міграції і робить цю проблему надзвичайно актуальною.

У статті проаналізовано: причини виникнення та розвитку трудової міграції, її наслідки та вплив на економіку.

Мета даної статті – розглянути та проаналізувати процес трудової міграції у світовому масштабі, її причини та наслідки для національної економіки.

Аналіз досліджень і публікацій. Дану проблему висвітлено в працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених як В.О. Костенко, Е.М. Лібанової, О.А. Грішної, Осьмова М.Н., Бойченко А.В., О.А. Малиновської, Ю.Гуменюка, В.І. Мойсей, Н.Г. Мамонтової, О.Р. Овчинникова, І.І. Кукурудза і т.д.

Виклад основного матеріалу. Міграційні процеси відбувалися завжди, проте переміщення людей ніколи ще не мало такого впливу на економічний розвиток, політичне та соціальне життя, культурну сферу країн призначення та походження міграції. На даний час у світі значно більше міжнародних мігрантів, ніж у всі інші часи нашої історії. Вважаю, що це обумовлено тим, що демографічна та соціальна структура в промислово розвинутих країнах створила потребу в робітниках та фахівцях з інших країн. Тому саме за останні роки ми можемо спостерігати таке збільшення кількості країн походження та призначення трудової міграції.

Варто зауважити, що продовжують сприяти трудовій міграції три основні фактори: демографічні зміни та потреби ринку праці у багатьох промислово розвинених країнах, безробіття і наслідки кризи у менш розвинених країнах та встановлені міждержавні сімейні, культурні та історичні зв'язки. Дуже болісно розуміти, що для багатьох людей саме трудова міграція може бути єдиним шляхом вирішення потужної в наш час проблеми – безробіття. Однак у міжнародну трудову міграцію втягуються не лише безробітні, а й частина працюючого населення. В цій ситуації вже рушійним мотивом міграції виступає пошук більш вигідніших умов праці: робітники переміщуються з країн з низьким рівнем життя і заробітної плати в країни з вищим рівнем. Отже, національні відмінності в заробітній платі є однією з причин трудової міграції на світовому рівні.

Основні причини виникнення та розвитку міжнародної трудової міграції:

а) з боку країн-донорів: велика густота населення, що може пояснюватись, зокрема, демографічним бумом в деяких країнах (наприклад, в Індії, Китаї, Нігерії); масове безробіття, зумовлене науково-технічним прогресом; низький життєвий рівень і порівняно низька заробітна плата; водночас у розвинених країнах залишається все менше бажаючих виконувати важку малокваліфіковану «чорну роботу», а тому з'являються вільні місця для її виконання; виробнича необхідність (для спеціалістів, які працюють у країнах, що розвиваються).

б) з боку країн-реципієнтів: потреба в додатковій висококваліфікованій робочій силі; у деяких розвинених країнах збільшується потреба в освічених висококваліфікованих працівниках, які можуть працювати, наприклад, із складною електронною технікою, відповідно збільшується кількість людей, потреба в професії яких спадає; потреба в додатковій дешевій і мобільній робочій силі, зокрема, завдяки розвитку сфери послуг, що сприяє створенню додаткових робочих місць; порівняно висока заробітна плата.

Також можна виділити причини: політичні, військові, релігійні, національні, культурні, екологічні (природні катаклізми в країнах еміграції і вищий рівень охорони навколишнього середовища у країнах імміграції).

Міжнародна міграція робочої сили зумовлена чинниками внутрішнього економічного розвитку кожної окремої країни і зовнішніми чинниками; станом міжнародної економіки в цілому та економічними зв'язками між країнами [4]. У певні періоди рушійними силами міжнародної трудової мобільності можуть виступати також політичні, військові, релігійні, національні, культурні, сімейні та інші соціальні чинники. Причини міжнародної трудової міграції можна також зрозуміти як конкретну сукупність названих чинників.

Серед факторів, що сприяють розвитку міграційних процесів, найбільш суттєвими є: висока швидкість розповсюдження інформації, швидкий розвиток міжнародних пасажирських сполучень, розвиток засобів комунікації.

Можливість трудової міграції розширюється в міру формування єдиного світового економічного простору, в тому числі інформаційного та транспортного [3].

За даними ООН, оцінна кількість міжнародних мігрантів у всьому світі збільшилось за дев'ятнадцять років у період з 2000 по 2019 рік, досягнувши 272 мільйона в 2019 році. У 2000 році цей показник становив 173 млн., в 2005 - 191 млн., у 2010 - 220 млн., в 2015 - 248 млн. У період з 2000 по 2019 рік число міжнародних мігрантів збільшилось у середньому на 2,3%. Темпи зростання впали до 2,2% в період 2015-2019 років у порівнянні з 2,4% в період з 2010 по 2015 рік. Незважаючи на збільшення абсолютних цифр, частка міжнародних мігрантів по відношенню до населення світу залишалася відносно стабільною в період з 1970 по 2015 рік. У 2019 г. – приблизно від 2,2 до 3,5% [2].

Фактичні економічні наслідки імміграції залежать не тільки від економічної ситуації в приймаючій країні та її поточних потреб у робочій силі, але також від правової бази імміграції, а також культурних та особистих особливостей самих іммігрантів, їх здатності та готовності жити й працювати в приймаючій країні.

З демографічної точки зору зрозуміло, що міграція збільшує загальну кількість населення, що може призвести до негайного збільшення сукупного попиту в приймаючій країні. Таким чином, збільшення населення від міграції може сприяти економічному зростанню. До того ж більшість мігрантів – це молоде населення, яке, є більш гнучким та здатним адаптуватися до нових умов, на відміну від старших працівників. Крім того, знання іноземних мов також відіграє важливу роль у прийнятті рішення про міграцію. З цих причин зростаюча кількість (переважно молодих) мігрантів збільшує населення працездатного віку, а ринки стають більш гнучкими.

Зазвичай, працівники мігрують до певних районів країни і, відповідно, це впливає на ринок житла в цих районах. Зростання попиту на житло збільшує витрати на життя, що призводить до вищих вимог до заробітної плати працівників та потенційного зростання інфляції зарплати. Даний приклад демонструє, що наслідки масової імміграції набагато ширші і не можуть розглядатися лише з точки зору зростання та продуктивності праці, їх слід розглядати в більш широкому економічному та соціально-культурному полі.

Отже, міжнародна трудова міграція має як позитивні, так і негативні соціально-економічні наслідки.

Країна-експортер трудових ресурсів виграє від трудової міграції, оскільки, експорт трудових ресурсів, як і всякий інший експорт, приносить країні певний зиск (у цьому разі це валютні перекази емігрантів своїм сім'ям). Деякі країни від експорту трудових ресурсів отримують майже такі самі за величиною доходи, як і доходи від інших видів експорту, а іноді й більші. До таких країн належать: Йорданія, Пакистан, Єгипет, Індія, Португалія, Туреччина. Також в даній країні ослаблюється проблема безробіття. Відбувається ротація, тобто повернення на батьківщину одних і еміграція інших громадян, сприяє (з часом) зростанню кваліфікації й досвіду місцевих спеціалістів.

Виграє від міжнародної трудової міграції все світове господарство, оскільки переливання трудових ресурсів поліпшує їхнє використання, що, в свою чергу, сприяє зростанню світового сукупного продукту.

До негативних наслідків міжнародної трудової міграції для країн-імпортерів трудових ресурсів відносять: виникнення додаткових проблем, пов'язаних із соціальним захистом іммігрантів; поглиблення проблеми пошуку місця роботи для місцевого населення країни-імпортера трудових ресурсів; вплив національної валюти за кордон у вигляді переказів; втрата висококваліфікованих спеціалістів при репатріації мігрантів, тобто після повернення мігрантів на батьківщину.

Негативні наслідки міжнародної трудової міграції для країн-експортерів трудових ресурсів: втрата спеціалістів (проблема «відпливу умів»); додаткові витрати з бюджету на підготовку нових спеціалістів; необхідність пошуку шляхів захисту своїх громадян-мігрантів від дискримінації, особливо щодо нелегальних емігрантів, а також від фізичної та іншої небезпеки; певний програш підприємців країни-експортера, які втрачають до певної міри можливість мати широкий вибір робочої сили, особливо спеціалістів [5].

Висновки. Міграційні процеси у світі набирають оберти. Актуальність міграції робочої сили в наш час набуває все більшого значення. Міжнародна міграція робочої сили має як позитивні, так і негативні наслідки. У світовій економіці міграція робочої сили вирівнює умови праці, зайнятості, доходів населення, загострює протиріччя між країнами і всередині них. Відбувається розширення масштабів добровільної і вимушеної міграції та залучення в ці процеси все більшого числа країн, збільшується потік нелегальної міграції. Тому виникає необхідність регулювання світового ринку робочої сили на національному і міжнародному рівнях, що активно реалізують розвинені країни. Ситуація з COVID-19 також вплинула на трудову міграцію, дещо зменшивши її оберти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Будкін В.С. Міжнародна міграція робочої сили / В.С. Будкін // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. – К.: Знання України, 2004 – Т.2 – 812 с.
2. Департамент ООН з економічних і соціальних питань, 2019. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates19.asp>
3. Міжнародна міграція робочої сили [Електронний ресурс] / [Ю.Г. Козак, Д.Г. Лук'яненко, Ю.В. Макогон та ін.] // Центр учбової літератури. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <https://subject.com.ua/pdf/199.pdf>
4. Осьмова М.Н., Бойченко А.В. Глобалізація світового господарства: навчальний посібник / М.Н. Осьмова, А.В. Бойченко. – М.: ИНФРА-М, 2011. – С. 271.
5. Петюх В.М. Міжнародна трудова міграція [Електронний ресурс] / В.М. Петюх. – 1999. – Режим доступу до ресурсу: <https://buklib.net/books/32889/>
6. Портал глобальних даних про міграцію. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://migrationdataportal.org/?i=stock_abs_&t=2019&m=1
7. Ушенко Н.В., Покормяк А.С. Міжнародна міграція робочої сили: причинно-наслідковий аналіз / Н.В. Ушенко, А.С. Покормяк // Інтернаука, № 2, 2018.